

Az ellenzék első száz napja

*Kik próbálkoznak „átlátszó, bumfordi trükkökkel”?
Érdemes-e vitatkoznunk Debreczenivel?*

VARGA KÁROLY¹

A kormány első 100 napjának szentelt Népszava-mellékletben *Debreczeni József* „A hatalom fogságában” címen *Orbán Viktor* jellemrajzával foglalkozik, amit erre a végkövetkeztetésre futtat ki: „Akárhogy is végződik ez a szörnyű – és hosszúnak ígérkező – kaland, az illetőről mindenképp a magyar történelem sötét lapjain olvashat majd az utókor.”

Elemzése alaposágát tanúsítandó, de hangulati előkészítés céljára is megfelelően bennfentesként megy vissza a kezdetekhez: az Orbán szülei velencei-tavi házában összegyűlt Fidesz-vezérkarnak az 1990-es választást követő tanácskozásáig, ahol napirendre került az értékvezérelt és a pragmatista út közötti választás, és ahol Viktor már akkor is az utóbbira voksolt. („Annyi szabadságunk van, amennyi hatalmunk.”) Hogy azonban e történelmi léptékűnek szánt „első száz napi ellenzéki értékelésre” (már amire ennek címén futotta a légneművé vált MDF listáján *Bokros Lajost* követve is elbotlott, de fölényes igazának tudatában ettől sem zavart vezető ellenzéki publicistának) nem akármilyen lelkiállapotból jutott el, kiviláglik annak levezetéséből, hogy alanya mikor és hogyan vált a címben aposztrofált hatalom foglyává.

„Alighanem akkor vált végleg azzá, amikor először veszítette el: 2002-ben. Onnantól minden igyekezete, minden gondolata, szava, mozdulata egyetlen görcsös akarás volt: hogy visszaszerezze. 2004-ben, amikor váratlanul előkerült régi ellenféllel, *Gyurcsánnyal* találta szembe magát, aki 2006-ban nemcsak legyőzte, de megroggyant, leharcolt vesztesé tette; valósággal feltörölte vele a stúdió padlóját, azóta Orbánnak a hatalom újbóli megszerzése nemcsak politikai cél volt, hanem a személyes revánsvétel és a bosszúállás elemi kényszere is. Létszükséglet, élethalálharc: belepusztult volna, ha végleg elveszíti.”

Tehát nincs kivétel, nincs lazítás: „*minden... minden... egyetlen... görcsös*”. Megfigyelő és alanya ilyen hatásfokú szimbiózis páráját ritkítja. Ebben a közös affektív mezőben különösen ama sajátos emlék-felidéződés leplezetlen pszicho-dinamikája érdekes, miszerint „*Gyurcsány valósággal feltörölte Orbánnal a stúdió padlóját*”. E *paroxizmusig* fokozott indulatában a kormány első 100 napja ellenzéki elemzője egy számára kielégülést nyújtó élmény felidézésében tobzódik. Nem tud megelégedni az ellenszenves küzdőfél rokonszenves általi legyőzésének megjelenítésével, de még a „*megroggyant, leharcolt vesztesé tétele*” képzetével sem, hanem indulatrohamától kibillent érzelmi háztartása egyensúlyba hozásához szüksége lett a „*padlótörlés*” lazább ízléssel konstruált fantazmájára is.

Ez azért is érdekes, mert sokan viszont úgy emlékezünk, hogy a közvélemény akkor is, ott is a politikai térfelek szerint oszlott meg a vitázó felek teljesítményének értékelésében. A „*padlótörlés*” mintha már akkor is csupán az egyik oldal rigid beállítódásának a metafora-terméke lett volna, amely azonban a tömegközlés feletti ellenőrzésével meg tudta akadályozni a közvélekedés valódi arányainak manifesztálódását.

Ám ennél fontosabb, hogy az antipátiáját emlékképeivel kiélő Debreczenit abban a kérdésben is elhagyta az óvatossága, hogy ebből az általa tematizálni mert eseményből *mire is fog elékezni* az utókor. Vajon nem arra-e, hogy „*Orbán Úr, Ön úriember, legyen szíves, vonja vissza, hogy itt valaki vizitdíjat akar bevezetni!*”? Hogyan felejtette el, hogy az „*Ön*

¹ A szerző szociológus, a Professzorok Batthyány Körének tagja

úriember... stb” hamispénzét pár hónap leforgása alatt már Őszöd is leleplezte, a durva blöfföt pedig a kivetett sarc hónapjai milliók tartós emlékezetébe vették?

Mindezzel Debreczeni a Fidesz-KDNP kétharmados győzelmére saját ismeretterjesztő szintű „pszichopatológiai” magyarázatát veti be, amely az – egyébként méltán - felkapott PTSD (*post-traumatic stress disorder*) diagnózisát imitálja. Eszerint Orbánnak a „padlótörlés” traumája óta kifejlődött személyiségzavarából „a hatalom újbóli megszerzése nemcsak politikai cél volt, hanem a *személyes* revánsvétel és a bosszúállás *elemi kényszere* is. Létszükséglet, élethalálharc: belepusztult volna, ha végleg elveszíti.” - Itt is figyeljünk fel az érzelmi expressziók *halmozódására*. Nem elég a „*személyes reváns*”, itt már a másodperccel később megtalált „*bosszúállás*” az élethűbb kifejezés, méghozzá nem szituáció-, hanem karakter-függően: ún. „*elemi kényszerből*”. De a „*létszükséglet*” átfogó és a pszichét mélyen átjáró érzésének patográfiáját is árnyalnia és *súlyosbítania* kellett. Az ennek eredményeként meglett „*élethalálharc*” fogalmából pedig - a lomhább figyelmű olvasók eléréséért – még fenyegető elemeit is ki kellett bontania: a megszállott alany „*belepusztult volna*” a padlón maradásnak e publicistánk által profi biztonsággal diagnosztizált traumájába.

S a padlótörlés nem is az egyetlen indulatkitörése. A „*korosodó falusi elviszpreszli*”, az „*örökifjú vidéki politikai bonviván*”, akinek azonban immár „*a vonásai dúltak, az arcán feszültség, a ráncok már nem tudnak rajta elsimulni*”, aki mellett valamikori harcostársai közül is már csak „*a demokratának a politikai ellenfelekkel szemben táplált mind kórosabb gyűlölete miatt rég alkalmatlan Kövér maradt*”, és helyükbe „*az egyre kontraszelektáltabb végrehajtók, kegyencek*” léptek, (és még szerencse, hogy „*minden eddigi próbálkozása lepattant [a globális kapitalizmus és az Európai Unió] pénzügyi és politikai köreiről, amelyek – a hazai publikummal ellentétben – nem vevők az átlátszó és bumfordi trükkökre*”) – csupa további gyöngyszeme a Szép Szó publicisztikájának.

Igen, ezek az „*átlátszó, bumfordi trükkök*”! - Nemhogy a bagolyról és verébről szóló magyar közmondás illik ide az új kormányzat első 100 napjának ennyi érzelmi logikával absztrahált és komponált értékelése láttán? Hogyhogy a konvenciók szerint türelminek számító negyedévben a *Dávid Ibolya*, Bokros Lajos és persze a lefitymált *hazai publikum* által alkotmányozásra felhatalmazott politikussal szemben most alul maradt „*régi ellenfél*” kitarító követői máig nem tudtak valami higgadtabb gondolatsort kiötleni?

Nos, mindezt egyben látva úgy tűnhet, mintha az alcímben feltett kérdésemre olyan választ sugallnék, hogy „*Nem! Ezt már mégsem! Az ilyen érzelmi típusú politizálás megtestesítőjével nem igazán érdemes vitakoznunk.*” Ám szándékom szerint a válasz mégis inkább az, hogy Debreczeni Józseffel – ennyire bekeseredett indulatú („*frusztrációs-agressziós*”) politizálása ellenére – valahogy mégis ígéretes dolog érdemi vitába szállni. De hogy hogyan, ez fogas kérdés, és az alábbiakban erre keresnek nem-triviális választ.

Talán már e jelen *tükörtartás* is lazíthat valamit a beállítódásán (annak ellenére, hogy évekkal ezelőtt, a mostani irányzatába történt belemerevedése elején, az őt meggyőzni próbáló *Elek István* nálam politológiai felkészültebb kísérlete is kudarcot vallott). Jómagam például egy ilyen tükörtartásra elgondolkoznék azon, hogyan lehetett ekkora *vakfoltom* a tekintetben, hogy nem észleltem az indulataim „*kortikalizálására*” való képtelenségem. (Hogyhogy reflexív gondolkodó létemre csak mások szavából eszméltem rá, hogy kevesebb több lett volna: az ilyen indulatkiélés politikai meggyőzésnek már kontraproduktív?)

De szótértést segítő kísérlet lehet az is, ha tisztelettel megkérjük őt: olvasson bele a vele átellenes oldalon az övéhez hasonló indulatrohammal feltorlasztott szinonima-tömegbe. Az NLP (*neurolingvisztikai programozás*) tapasztalatai szerint a hasonló tudatállapotok között könnyebben létrejön az egymásra hangolódás. Így Népszava-publicistánk is jobban tudhatna rezonálni a sajátjéval azonos hullámhosszú vibrációra, és felmerülhet benne, hogy pontosítás és arányos korrekció formájában neki is érdemes lenne foglalkoznia egy ellentétes forgású mozgásviharban zúgatott témával. Lehet, hogy a bravúros stílus-pikador kihívásnak érezné,

hogy az ő oldalukon nem igazán bolygatott eseményhez is hozzá merjen szólni. (Bámulatos példája ilyenre a cigánykérdésben való megszólalása, amire meg is kapta a hideget-meleget.)

Nos, a Debreczeni-cikk megjelenésével egy napon a viperát letagadó *Gergényi* parlamenti meghallgatásáról *Seszták Ágnestől* olvashattunk egy indulattól szintén összetorlódott szinonima-sort a tévesen használt „rendőri túlkapás” fogalom helyesbítésére: „Amikor a yardnak eljár a keze, és lekavar egy pofont a delikvensnek, az túlkapás. De szemet kilőni, bordát, lábat eltörni, ujjakat kitörni, meztelenül guggoltatni, fekvő embert összerugdosni, tömegbe lovasrohammal belegázolni, fejre célozni, nemzeti lobogón áthajtani, rokkantakat gyártani egy békés tüntetés résztvevőiből, berontani a sörözőbe és véresre verni a vacsorázókat, ez lenne a túlkapás?” – És még mindig indulattól (túl)fűtött válasza a dühtől remegően feltett kérdésre: „Tekintve, hogy az esemény 2006. október 23-án történt a forradalom évfordulóján, ez a legocsmányabb, legbrutálisabb, kitervelt és nevelési célzatú gigapofon volt a magyar emberek arcára.”

Vajon Debreczeni hogyan viszonzná ezen a Seszták-bekezdésen az ő szemelvényét drótkéféző szövegelemzésemet? Nem hiszem, hogy kedve volna visszatérni az „*ahol gyalulnak, hull a forgács*” típusú szalon-marxista értelmezésig. De tán rangján alulinak érezné azt is, hogy ne reflektáljon az általa elsíratott „demokráciának” erre az '56 szem-centennáriumán esett tragédiájára. Annyi bátorság is biztosra vehető nála, hogy mérlegelni merje: milyen különbségek/hasonlóságok akadnak a Népszava és a Magyar Nemzet említett cikkei között. Azt pedig nem tudom feltételezni róla, hogy csupa igazságot és elmeílt észleljen az előbbiben és csak átlátszó bumfordiságot az utóbbiban. Így őszintén kíváncsi vagyok válaszára, amit – saját úgyszintén részleges látószögemből – nem tudok kitalálni.

De ezzel el is jutottunk a „*szekértáborok közötti szótértésként*” (vagy *habermas-i* terminológiával: a „*kommunikatív cselekvés stratégikus közegben*” eseteként) megragadott problémáig. (Vö. ilyen címen folytatott vitáimat *Komoróczy Gézával* a Világosság, majd *Buda Bélával*, *Hankiss Elemérrel*, *Szabó Ivánnal* a JEL-KÉP hasábjain; illetve a most elhunyt *Kulcsár Kálmánnal* közösen szerkeszteni kezdett Delphi-vitakötetünket, melynek kettőnk vitaindítóin túli első adalékai az egyik térfélről *Ádám Antal* alkotmányjogász, a másíkról *Náray-Szabó Gábor*, a Professzorok Batthyány Köre volt elnöke tollából a Társadalomkutatás 2009. 4. számában jelentek meg.)

Pár hete a Magyar Nemzetben „Mindkét félnek igaza van” címmel hozzászóltam *Pokol Bélának* e lap hasábjain „A tapasztalat nem előítélet” címen megjelent, a cigánykérdést jogtudományi szempontból tárgyaló írásához. Ebben egyfelől üdvözöltem, hogy leleplezte a közmorálnak a megcsonkított igazságosság-elméleten alapuló mai „műmorál” változatában az ártalmas egyoldalúságot. De másfelől javasoltam neki, hogy az egyoldalúság elleni küzdelmében ne álljon meg félúton.

„Ha már *Rawls* és *Gadamert* idézi, mint a reálfolyamatok vezérlésében is részt vevő nagy elméletek felállítóit, figyeljen fel *Kurt Lewinre* is (akit *Einsteinnel* és *Adornoval* együtt „*Hitler* ajándékozott Amerikának” – ahogy a Németországból elüldözött korszakos tudósokról tartotta a szólás), akinek és iskolájának is köszönhető a liberális *Kennedy*vel elindult és immár *Barack Obamában* csúcsonódó, kiegyensúlyozott néger-emancipáció. Éspedig *Lewinnek* azzal a felismerésével, hogy a nemzedékeken keresztül üszkösödő kisebbségi kontroverziában *mindkét félnek igaza van*. A négerék tényleg „lusták és tolvajok”, de a rájuk kényszerített körülményekre épp ez az ő adaptív válaszuk. Tyúk és tojás. Erre a szemléleti áttörésre pedig a *Lewin*-iskolának megvolt a maga kidolgozott akciókutatási rendszere és kikísérletezett tréningprogramja. Ami - íme - eredményt hozott. (Mikor az 1970-es kutatóévem után 17 évvel újból eljutottam Amerikába, hökkentem észleltem a klímaváltozást az afroázsiai méltóság témájában.)”

Amikor azután *Kállai R. Gábor* „A legfőbb józan ész” c. cikke révén a vita átkerült a Népszabadságba, itt is megpróbáltam bekapcsolódni, egyfelől itt is összefoglalva, hogy a tengerentúli tapasztalatok hasznosíthatók lehetnek a hazai cigánykérdés megoldásához, de

másfelől behozva azt a szempontot, amely épp attól releváns, hogy a vita átkanyarodott az ellenoldali orgánum hasábjaira. Itt a hangsúly az említett humán-dinamikai diszciplína politikai alkalmazására került, ami iránti keresletet azonban egy ideológiailag ennyire antagonizálódott társadalomban szintén csak az erre kifejlesztett szakértelemmel lehet életre kelteni. Ami végső soron éppúgy a *lewini* köpönyegből bújt elő, mint az etnikai kisebbségek integrálásánál bevilágító „*Mindkét félnek igaza van!*” elv, de olyan korszerű törekvésekben, mint a *Program on Negotiation at Harvard Law School* (William Ury), amely segít elkerülni az itt leleselkedő *mindkét oldali zsákutcás felkoppanást*. Tehát túlelmeledik

- egyfelől az ellenoldali intellektusok erősségét a magáé alá rendelő beállítódáson, amikor bármelyik fél önvizsgálat és a másik oldal érvei iránti kíváncsiság nélkül egyre csak a saját helyzetértelmezését és megoldási javaslatát kínálgatja (címké: „*a résztvevők ellenfelek*”),
- de másfelől reálpolitikusan azon is, amely elvfelelő kompromisszummal keresné a mindenáron való *modus vivendi*-t (címké: „*a résztvevők barátok*”),

hanem megtalálja a sors által együttélésre rendelték új készségét a közös erőfeszítésre (címké: „*a résztvevők problémamegoldók*”).

Hogy a Népszabadság stratégiái miért nem adtak fórumot ennek az új útnak, erre kézenfekvő feltételezés, hogy a három opció közül a jelen erőviszonyok bemérése és a 100 nap bel- és külföldi eseményeinek kiértékelése alapján még mindig az elsőt látják ígéretesebbnek; és kockázatosnak érzik a kiútként aposztrofált harmadikat. Hiszen ez miközben a közügyek intézésében beleszóláshoz juttathatná a holdudvarukat, vészesen közel kerülhetne ahhoz a *nemzeti összefogáshoz*, amihez ennek a kormányzatnak az égisze alatt aligha volna kedvük.

De nézzük, mi a helyzet Debreczenivel, aki mégiscsak koronatanú abban, hogy az ügyes megtévesztésre előbb büszke, majd miatta utólag deklarálta szégyenkező Gyurcsány hogyan is nyerte meg a 2006-os választást. Könyve releváns passzusát az Internet „globalizálta”:

Íme a szintén-ostoba Debreczeni gyurcsányiról szóló könyvének részlete, ahol maga a VOZSGY vall: 'Mi csináltuk meg a „köteles akciót” is. Semmi kétség: ami elhangzik, az képileg erőteljes, sőt durva, de nem agresszív, és nem fenyegető. Kövér nem akar akasztani. De amit mond, az - egy kis rossz szándékkal - ellene fordítható. Még kiforgatni se nagyon kell, csak kihasználni a benne rejlő lehetőségeket (...) És összerakjuk. Fölhozzatjuk még aznap reggel az egy szem kazettát, ami van, lejátszunk a sajtónak. Szili Kati félig oldalra hajtott fejjel, síró hangon mondja el, hogy ez milyen borzasztó. Nagyszombaton Lendvai Ildikó még a Fidesznek kézbesít mindenfajta leveletet, és elindítjuk azt az SMS-kampányt, amelynek a vége a köteles tüntetés – mondja Gyurcsány Ferenc”. (www.torzsasztal.hu/Article/showArticle?t=9150327)

Ahogy az említett tv-vitából az „*Ön úriember, tehát vonja vissza...*” kitétel, úgy ebből a Debreczeni-kötetből is alighanem ez a *megfellebbezhetetlen DNS-nyom* örökítődik át az utókorra. Hogy a Népszabadság szerkesztés-politikáját beirányozó erők az első 100 nap tapasztalatai alapján milyen távon milyen változással számolnak, ez természetesen elemét képezi az ellenzék elemzési teljesítményének. De közvetlenebb adat, hogy Debreczeni József reálpolitikus mérlegelésében a jelen kormányzat 2/3-os támogatottságú kurzusa, bár számára egyáltalán nem rokonszenves, de „*hosszúnak ígérkező*”. Tehát egyfelől botorság volna közte és a győztes éra között elvfelelő kompromisszumot, pláne barátságot elképzelni, de másfelől az sem szükségszerű, hogy hosszabb távon mindenben ellenfeleknek tartsák egymást. Hanem valamelyik 100 napban, legalább egyes témákban - mint például épp az említett cigánykérdés -, talán *problémamegoldó partnerekként* járulhatnának hozzá a közös sorsra rendelték túlélést szolgáló erőfeszítéseikhez.